

Elena-Tereza Danciu

Istoria dreptului românesc

Dreptul cutumiar.
Apariția și evoluția dreptului scris

Ediția 2
- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2025

Cuprins

Abrevieri.....	IX
Introducere.....	1
Secțiunea 1. Criterii de periodizare în istoriografia românească	1
Secțiunea a 2-a. Caracterul nescris al culturii antice și medievale românești.....	4
Secțiunea a 3-a. Privire generală asupra apariției și evoluției dreptului scris.....	8
Capitolul I. Dreptul cutumiar geto-dac	14
Secțiunea 1. Mărturii străine privind istoria politică a geto-dacilor în perioada anterioară formării statului.....	14
Secțiunea a 2-a. Relațiile geto-dacilor cu popoarele vecine și cu lumea greco-romană.....	15
§1. Vecinii răsăriteni. Cimmerienii.....	15
§2. Vecinii apuseni	16
§3. Relațiile geto-dacilor cu lumea greco-romană.....	17
Secțiunea a 3-a. Formarea, caracterele și organizarea statului geto-dac.....	18
§1. Formarea statului geto-dac. Factori determinanți	18
§2. Organizarea statului geto-dac. Rolul religiei în societatea geto-dacă	21
2.1. Organizarea statului geto-dac	21
2.2. Rolul religiei în societatea geto-dacă.....	24
Secțiunea a 4-a. Sistemul juridic geto-dac.....	32
§1. Normele juridice ale geto-dacilor în perioada premergătoare statului	32
§2. Normele juridice ale geto-dacilor în perioada statală	33
Test de autoevaluare	34
Capitolul II. Geto-dacii în timpul cuceririi romane.	
Aplicarea dreptului roman în Dacia	36
Secțiunea 1. Cucerirea Daciei de către romani	36
Secțiunea a 2-a. Organizarea administrativă și financiară a Daciei romane	37
Secțiunea a 3-a. Aplicarea dreptului roman în Dacia.....	39
§1. Izvoarele dreptului. Regimul juridic al persoanelor.....	39
§2. Instituții juridice.....	41
2.1. Căsătoria și familia	41
2.2. Proprietatea.....	42
2.3. Obligații și contracte.....	43
2.4. Dreptul de moștenire.....	48
2.5. Procedura de judecată.....	49
Test de autoevaluare	49

Capitolul III. Formarea și evoluția dreptului cutumiar românesc.....	51
Secțiunea 1. Obștea teritorială	51
§1. Retragerea aureliană	51
§2. Trăsături caracteristice și organizare	54
§3. Normele de conduită ale obștii	56
Secțiunea a 2-a. Cristalizări teritoriale în spațiul românesc	57
§1. Primele formațiuni politice românești. Cronicile străine despre români	57
§2. Organizarea socială în cadrul primelor formațiuni politice românești	58
Secțiunea a 3-a. Formarea statelor medievale românești	59
§1. Unitatea politică – visul de veacuri al românilor	59
§2. Formarea statelor medievale	62
Secțiunea a 4-a. Organizarea politică a statelor medievale românești	65
§1. Domnia	65
1.1. Trăsături generale	65
1.2. Atribuțiile domnului	68
§2. Sfatul domnesc	69
§3. Marea adunare a țării	70
§4. Dregătoriile centrale	71
4.1. Trăsături caracteristice	71
4.2. Clasificare	71
4.3. Dregători cu atribuții privind administrația țării	71
4.4. Dregători cu atribuții militare	73
4.5. Dregători în serviciul domnului sau al curții domnești	74
§5. Organizarea de stat a Transilvaniei	75
Secțiunea a 5-a. Organizarea administrativ-teritorială	77
§1. Județele și ținuturile	77
§2. Comitatele, scaunele și districtele	78
§3. Orașele sau târgurile	79
§4. Satele	80
Secțiunea a 6-a. Organizarea fiscală	83
Test de autoevaluare	85
Capitolul IV. Principalele instituții ale Legii țării	88
Secțiunea 1. Problema originilor și a influențelor dreptului cutumiar românesc	88
Secțiunea a 2-a. Principalele instituții ale Legii țării	93
§1. Persoane	93
§2. Familia	98
§3. Proprietatea	101
§4. Obligații și contracte	103
§5. Succesiuni	107
§6. Infrapecțiuni și pedepse	108
6.1. Infrapecțiunile	108
6.2. Pedepsele	112
6.3. Procedura de judecată	115
Test de autoevaluare	117

Capitolul V. Apariția dreptului scris în Țările Române.....	120
Secțiunea 1. Pravilele bisericești	120
§1. Izvoarele Pravilelor bisericești.....	120
§2. Principalele pravile scrise în limba slavonă și în limba română	121
§3. Conținutul Pravilelor bisericești	122
Secțiunea a 2-a. Cartea românească de învățătură și îndreptarea legii, primele codificări laice în dreptul scris românesc.....	123
§1. Generalități	123
§2. Conținutul codurilor.....	124
Secțiunea a 3-a. Hrisoavele legislative	126
Secțiunea a 4-a. Dreptul scris în Transilvania	127
Test de autoevaluare	130
Capitolul VI. Dreptul în perioada regimului turco-fanariot.....	133
Secțiunea 1. Instaurarea regimului turco-fanariot.....	133
Secțiunea a 2-a. Dreptul în prima fază a regimului turco-fanariot. Reformele lui Constantin Mavrocordat.....	134
Secțiunea a 3-a. Dreptul în cea de a doua fază a regimului turco-fanariot	136
§1. Reforma judecătorească a lui Alexandru Ipsilanti	136
§2. Principalele coduri generale și de ramură elaborate în cea de-a doua fază a regimului turco-fanariot.....	137
2.1. Pravilniceasca condică.....	137
2.2. Legiuirea Caragea.....	138
2.3. Codul Calimach	142
2.4. Manualul juridic al lui Andronache Donici	149
2.5. Condica criminalicească a Moldovei	150
Test de autoevaluare	150
Capitolul VII. Dreptul în perioada luptei pentru întregirea neamului.....	153
Secțiunea 1. Revenirea la domniile pământene. Regulamentele Organice	153
§1. Revoluția de la 1821	153
§2. Memoriile boierilor munteni și moldoveni privind reorganizarea politică a Țărilor Române	154
§3. Proiectul de constituție al cărvunarilor	155
§4. Regulamentele organice.....	157
4.1. Organizarea de stat	157
4.2. Organizarea fiscală	158
4.3. Organizarea administrativ-teritorială.....	159
4.4. Organizarea judecătorească	159
Secțiunea a 2-a. Principalele evenimente politice din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea și rolul lor asupra evoluției dreptului	161
§1. Revoluția de la 1848	161
§2. Unirea Principatelor Române.....	162
§3. Războiul de independență.....	163
Secțiunea a 3-a. Opera legislativă a lui Alexandru Ioan Cuza.....	165
§1. Modernizarea sistemului juridic, o necesitate a Principatelor Unite.....	165

§2. Principalele dispoziții ale Statutului Dezvoltător al Convenției de la Paris	165
§3. <i>Corpus iuris civilis</i>	166
3.1. Codul civil	166
3.2. Codul penal	170
3.3. Codul de procedură civilă	170
3.4. Codul de procedură penală	171
Secțiunea a 4-a. Abdicarea lui Cuza. Evoluția dreptului până la Marea Unire de la 1918.	172
§1. Abdicarea lui Cuza	172
§2. Sistemul de drept în timpul lui Carol I. Constituția de la 1866.	173
§3. Problema agrară	176
Test de autoevaluare	177
Capitolul VIII. Dreptul în perioada interbelică	179
Secțiunea 1. Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.	179
Secțiunea a 2-a. Sistemul de drept al României mari	181
§1. Dreptul constituțional	181
§2. Dreptul administrativ	182
§3. Dreptul civil	183
§4. Dreptul penal	185
§5. Procedura civilă	185
§6. Procedura penală	186
Test de autoevaluare	187
Capitolul IX. Sistemul de drept în perioada regimului comunist	189
Secțiunea 1. Alterarea vieții parlamentare în România și instaurarea regimurilor dictatoriale	189
Secțiunea a 2-a. Modificarea sistemului juridic în perioada comunistă	191
§1. Organizarea politică și administrativă	191
§2. Dreptul civil	194
§3. Dreptul familiei	196
§4. Dreptul muncii	197
§5. Dreptul penal	197
§6. Dreptul procesual	198
Test de autoevaluare	198
Capitolul X. Evoluția dreptului după evenimentele din Decembrie 1989	200
Secțiunea 1. Evenimentele din Decembrie 1989	200
Secțiunea a 2-a. Revenirea societății românești la organizarea de stat democratică	202
§1. Dreptul constituțional și administrativ	202
§2. Dreptul civil și procesual civil	203
§3. Dreptul penal și procesual penal	205
Test de autoevaluare	207
Bibliografie selectivă	209

Capitolul I Dreptul cutumiar geto-dac

Secțiunea 1. Mărturii străine privind istoria politică a geto-dacilor în perioada anterioară formării statului

Potrivit opiniilor exprimate până în prezent în literatura noastră de specialitate, izvoarele narrative, care cuprind informații referitoare la geto-daci, nu pot fi decât străine, întrucât geto-dacii nu au avut o cultură scrisă, cu toate că aceștia au cunoscut scrisul. Descoperirile arheologice atestă folosirea scrisului fie cu caractere grecești, fie cu caractere latine¹. În egală măsură, mediile în care se constată utilizarea scrisului sunt nu numai cele ale preoțimii sau ale cancelariei regelui² ci și ale meșteșugarilor și negustorilor³. Cu toate acestea, din diverse motive, dintre care cel mai important poate să fie cel religios, nu a existat preocuparea geto-dacilor de a crea o cultură scrisă. De aceea, documentele străine, provenind din lumea greacă și romană, sunt principalele puncte de reper care ne oferă o imagine despre viața geto-dacilor. Această imagine nu este nici completă, nici lipsită de subiectivism ceea ce, fie lasă loc de interpretări, fie lasă multe pagini albe în cartea istoriei geto-dacilor.

Pentru perioada anterioară formării statului geto-dac cea mai importantă informație îi aparține lui Herodot și se referă la expediția lui Darius, regele perșilor, contra sciților, în jurul anului 514 î.Hr. Din relatările lui Herodot, geții sunt înfățișați ca un popor de oameni drepți și viteji care credeau în nemurirea sufletului. Aceleași trăsături, probabil definitorii pentru geto-daci, le desprindem și din relatările ulterioare ale istoricilor. Semnificativă este, în acest sens, istoria luptelor dintre Lisimach, succesorul lui Alexandru Macedon, și regele get Dromichaites, desfășurată, se pare, în două etape. În prima etapă expediția la nord de Dunăre este condusă de Agatocle, fiul lui Lisimach, care este prins și luat prizonier. Ulterior, în speranța că Lisimach impresionat va ceda teritoriile ocupate, geții îl eliberează și îl trimit încărcat de daruri la tatăl său. Are loc, însă, a doua expediție condusă de Lisimach. Folosind o strategie, întâlnită mai târziu la români, geții se vor retrage din fața armatei macedonene, pustiind totul în calea lor. Slăbiți din cauza foamei macedonenii vor fi învinși, capturați și duși la Helis, cetatea de scaun a lui Dromichaites. Mai departe se arată că geții au început „să strige și să ceară ca regele să fie prins în luptă și să fie adus înaintea lor și pedepsit cu moartea (fiindcă este drept ca poporul ce s-a primejduit în luptă să hotărască după voia sa asupra dușmanilor prinși), Dromichaites, împotriva lui se la pedepsirea regelui, le-a spus că este în interesul lor ca omul să rămână neatins. Căci dacă l-ar fi ucis, numaidecât alți regi vor ocupa domnia lui Lisimach și vor fi pentru ei o primejdie mai mare decât Lisimach. Dimpotrivă, dacă ar scăpa, el

¹ D. Berciu, *De la Burebista la Decebal*, Ed. Politică, București, 1980, p. 69-75.

² H. Daicovicu, op. cit., p. 206; O. Drimba, op. cit., p. 378.

³ D. Berciu, op. cit., p. 72.

va purta recunoștința tracilor (adică geților)¹, iar cetățile, câte mai înainte fuseseră în stăpânirea tracilor, le vor câștiga din nou fără niciun pericol². Finalul acestei istorii capătă accente de fabulă³, având scop moralizator. Dromichaites organizează o masă, unde Lisimach și sfetnicii săi sunt serviți cu fastul cunoscut la curțile elenistice, în timp ce fruntașilor geți le erau aduse mâncăruri sărăcăcioase în vase simple. Diferența, destul de elocventă dintre două lumi cu două moduri de viață diferite, evidențiază aceleași trăsături caracteristice ale poporului get, remarcate de către Herodot, și anume, vitejia și spiritul de dreptate. În plus, Dromichaites este nu numai un bun comandant de oaste, ci și un politician diplomat care reușește să se facă ascultat de către neamul său.

Pe de altă parte, prin această istorie este atestată existența unor uniuni de triburi ale căror conducători sunt remarcați de istoricii antici fie în lupta pentru apărarea acestora, fie prin autoritatea pe care au exercitat-o. De exemplu, Tucidide amintește despre un regat al odryzilor, conduși de Sitalces care stăpânea și peste geții de la miază-noapte de Haemus. Stăpânirea odryzilor se întindea de la Abdera, în sudul Traciei, până la vărsarea Istrului în Pontul Euxin, iar grecii și „barbarii” plăteau 400 de talanți de argint lui Seuthes, urmașul lui Sitalces⁴.

Textele unor inscripții din Histria menționează numele a doi cărmuitori daco-geți, Zalmodegikos și Rhemaxos, a căror putere se exercita și asupra cetăților grecești de pe malul Pontului Euxin⁵.

Iustinus, care-l citează pe Pompeius Trogus, scrie despre regele Oroles și despre luptele acestuia cu bastarnii⁶. De la Pompeius Trogus aflăm și despre puterea pe care au avut-o dacii în timpul regelui Rubobostes⁷.

În ciuda informațiilor sporadice, pe care istoriografia antică ni le oferă privind existența și modul de organizare al acestor uniuni de triburi, se poate remarca faptul că ele reprezintă un prim pas spre formarea statului geto-dac.

Secțiunea a 2-a. Relațiile geto-dacilor cu popoarele vecine și cu lumea greco-romană

§1. Vecinii răsăriteni. Cimmerienii

Sunt înfățișați de autorii antici ca un popor războinic care întreprindea expediții, uneori împreună cu triburile tracice⁸. Descoperirile arheologice, constând în arme și

¹ Istoricii antici îl consideră pe Dromichaites când trac, când get. De exemplu, Diodor îl numește când trac, când get, iar Trogus (XVI,1,19), rex Thracum; la fel și Polianinos, în timp ce Strabon (VII,3,8,11), Memnon (FGrHist IIIB) și Pausanias îl numesc rege get (a se vedea Istoria românilor, vol. I, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 462).

² Diodor, XXI,11.

³ H. Daicoviciu, op. cit., p. 76.

⁴ Idem, p. 66.

⁵ D.M. Pippidi, Studii clasice, vol. V, Ed. Academiei R.P.R., 1963, p. 137.

⁶ Iustinus, Epit., XXXII, 3, 6.

⁷ Incrementa dacorum per Rubobostem regem (Pompeius Trogus, Proleg, 3,2).

⁸ Istoria românilor, vol. I, op. cit., p. 407.

piese de harnașament, vin să confirme caracterul nomad al populației cimmeriene. Locuitori ai teritoriului cuprins între Nistru, Bug și Nipru au migrat, potrivit afirmațiilor lui Herodot, spre Asia Mică.

Asemănarea dintre cultura tracică și cea cimmeriană și faptul că uneori întreprindeau expediții împreună cu triburile tracice i-a determinat pe unii autori antici să-i considere traci¹.

Sciții. Prezența lor în regiunea răsăriteană este atestată începând cu secolul al VII-lea î.Hr., fiind aceia care i-au alungat pe cimmerieni². Căile de acces în spațiul românesc, stabilite în mod ipotetic de Vasile Pârvan, în lucrarea sa *Getica*, au fost prin nordul Moldovei; prin Moldova de mijloc și de sud spre Transilvania; prin câmpia munteană, Oltenia și Banat și prin Dobrogea³.

Principalele triburi, așezate în actualul spațiu românesc, au fost: agatârșii⁴, în munții Apuseni; sargații, pe cursul mijlociu al Siretului; paleii, pe cursul inferior al Siretului; sacii, la răsărit de Durostorum și la sud de Apulum și napeii în Bărăgan. Cu timpul, aceste triburi și-au pierdut identitatea, fiind asimilate de populația băștinașă.

Descoperirile arheologice, care atestă elemente de cultură scitică, sunt mai numeroase în partea de răsărit a României și mai puține spre apus și nu sunt de natură să ofere date privind istoria politică a sciților, în perioada prezenței lor în spațiul Danubiano-Pontic și nici să stabilească natura relațiilor lor cu geto-dacii. Putem cel mult să presupunem, dacă ne gândim la remarca lui Tucidide, potrivit căreia geții și sciții au aceleași arme, că, stăpânind prelucrarea metalelor, au adus cu ei în Dacia acest meșteșug.

În egală măsură, se presupune că ar exista o anumită influență și în privința normelor de conduită ale geto-dacilor. De exemplu, practicarea jurământului în materia convențiilor se întâlnește și la geții și la sciții într-o modalitate asemănătoare. Jurământul îl regăsim mai târziu în dreptul cutumiar românesc în materia probelor. Înfrățirea haiducească, una din variantele înfrățirii ca formă de rudenie, se încheia printr-un ritual asemănător celui scitic.

Firi războinice, înclinându-se zeului războiului, sunt organizați politic pornind de la criteriile militare. Conducătorul triburilor era conducător militar care avea alături adunarea poporului înarmat. O astfel de organizare se constată și la geto-daci în perioada anterioară formării statului.

§2. Vecinii apuseni

Aceștia sunt illyrii, pannonii și celții. Despre illyri și despre pannoni informațiile extrem de sărace nu permit reconstituirea raporturilor acestora cu geto-dacii. De asemenea, influența celtică, manifestată atât asupra illyrilor și pannonilor, cât și

¹ Strabon, I, 3, 21.

² Herodot, Istoriei, IV,13, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 201-232.

³ C.C. Giurescu, D.C. Giurescu, op. cit., p. 30.

⁴ Denumirea corectă, provenind de la *agathyrsi*, este considerată *agatirsi* (a se vedea Istoria românilor, vol. I, op. cit., p. 409). În ceea ce privește originea acestui trib, Herodot îi apropie de traci. Pornind de la etnonimul acestora și de la numele singurului rege cunoscut – Spargapeithes – se pare că aceștia se înrudesc cu sciții.

asupra geto-dacilor, fac aproape imposibilă stabilirea unei arii de cultură illyrică și panonică care să se manifeste și în spațiul carpato-dunărean. De aceea, atenția noastră se oprește asupra celților a căror patrie era, potrivit afirmațiilor lui Hecataios și Herodot, în sud-vestul Germaniei, sudul și centrul Franței și o bună parte din Elveția. Legăturile cu lumea grecească și trusco-italică au determinat dezvoltarea unei civilizații superioare concretizată prin cetăți și monumente funerare fastuoase, prin meșteșuguri și artă de o neobișnuită originalitate¹.

Expansiunea celților, datorată printre altele creșterii demografice, a început din a doua jumătate a secolului al V-lea î.Hr. În Dacia au ajuns după anul 300 î.Hr., pătrunzând pe două drumuri: de-a lungul Dunării și de-a lungul Carpaților.

Coexistând alături de celți sau conviețuind cu aceștia, dacii au preluat o mai avansată tehnologie a fierului și roata olarului². Influența celtică s-a manifestat și în privința organizării politice, imprimând o tendință spre un centralism mai accentuat³. Asemănările dintre druzii celți și clasa religioasă geto-dacă a condus spre concluzia unor influențe și în privința organizării și mentalității religioase.

§3. Relațiile geto-dacilor cu lumea greco-romană

Raporturile geto-dacilor cu lumea grecească sunt determinate de așezarea coloniilor grecești de-a lungul țărmului Mării Negre. Începând din secolul al VI-lea î.Hr., aceștia își întemeiază o serie de orașe. Astfel, ionienii înalță cetatea Histria lângă lacul Sinoe, spre miazăzi întemeiază orașul Tomis, iar dorienii, pe locul Mangaliei de astăzi, întemeiază orașul Callatis.

Relațiile dintre greci și autohtoni au fost, în general, favorabile, fiind consemnate momente în care coloniile grecești au apelat la protectoratul regilor geți⁴. Schimburile comerciale au determinat influențe manifestate mai mult în privința culturii materiale geto-dace. Astfel, au preluat de la greci ceramica cenușie. Ornamentelor originale din Delos și Megara li s-au adăugat motivele proprii cum ar fi spicul de grâu sau roata stilizată. Începând din secolul al V-lea circulă pe teritoriul get, în special în Dobrogea și Muntenia, monede de argint și de bronz bătute de orașele Histria și Callatis, iar din secolul al IV-lea pătrund tetradrahmele și alte monede macedonene bătute de Filip al II-lea, Alexandru cel Mare și de către regele macedonean al Traciei, Lisimach.

Apropierea romană a determinat încheierea unor tratate între orașele grecești și Roma cum ar fi, de exemplu, orașul Callatis în secolul al II-lea sau punerea acestora sub autoritate romană, ceea ce a echivalat cu o „a doua întemeiere a cetății”. Stăpânirea romană oferea o protecție mai solidă decât cea oferită de stăpânii efemeri ai regiunii.

¹ Istoria românilor, vol. I, op. cit., p. 415.

² H. Daicoviciu, op. cit., p. 61-63; I.C. Drăgan, Noi, tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1976, p. 124; Vl. Hanga, Istoria statului și dreptului R.P.R., vol. I, Litografia și tipografia învățământului, București, 1957, p. 59-61.

³ Vl. Hanga, op. cit., Istoria statului și dreptului R.P.R., p. 66-68.

⁴ De exemplu, Rhemaxos a fost solicitat să intervină împotriva atacurilor tracilor conduși de Zoltes.

În ceea ce îi privește pe geto-daci, apropierea romană se resimte mai întâi în sfera relațiilor comerciale. Începând din secolul al II-lea, drumurile Daciei sunt străbătute nu numai de către negustorii și meșteșugarii greci, ci și de către cei romani. Pe lângă tetradrahmele thasiene și drahmele orașelor grecești Appolonia și Dyrrhachium sunt folosiți într-o proporție tot mai mare denarii romani, ca monede de bună calitate ale statului celui mai puternic¹. Pe de altă parte, chiar dacă expansiunea romană nu depășește inițial granițele Dunării, aceasta constituie un motiv de îngrijorare pentru daci, grăbind procesul de cristalizare al statului geto-dac. Conflictelor ulterioare dintre daci și romani vor culmina, la începutul secolului al II-lea, cu cucerirea Daciei și transformarea acesteia în provincie romană.

Secțiunea a 3-a. Formarea, caracterele și organizarea statului geto-dac

§1. Formarea statului geto-dac. Factori determinanți

În literatura antică greco-romană există trei texte care amintesc despre ascensiunea și autoritatea regelui Burebista și, implicit, despre formarea statului geto-dac. Primul și cel mai important, deoarece conține cele mai multe date, este textul geografului grec Strabon, care arată că Burebista „luând în mâini cârma neamului său, a ridicat poporul copleșit de nevoi din pricina nesfârșitelor războaie și atât de mult l-a îndreptat prin anumite deprinderi, viață cumpătată și ascultare de porunci, încât doar în puțini ani a făurit o mare împărăție și a adus sub stăpânirea geților pe cei mai mulți vecini. Ba chiar și de romani era temut deoarece trecerea neînfricat Istrul și prăda Tracia până în Macedonia și Illyria. A pustii astfel pe celții care se amestecau cu tracii și cu illyrii, iar pe boii care se aflau sub ascultarea lui Critasiros, precum și pe taurisci i-a șters de pe fața pământului. Pentru convingerea poporului el a conclucrat cu Deceneu, un vraci care a pribegit prin Egipt și a învățat anumite semne prevestitoare prin care deslușea vrerile divinității. În scurt timp, Deceneu însuși a fost socotit pătruns de suflul divin, la fel cum am vorbit despre Zamolxis. Și, în semn de supunere, geții s-au lăsat înduplecați să taie vița-de-vie și să trăiască fără vin (...)”². Cel de-al doilea text, aparținând istoricului got Iordanes, se referă la perioada de început a domniei lui Burebista, care ar fi „pe vremea când Sylla a pus mâna pe putere la Roma”, adică în jurul anului 82 î.Hr. Potrivit unor păreri, inscripția de la Dionysopolis contrazice această dată la care în reședința de la Argedavon ar fi domnit tatăl lui Burebista și nu Burebista însuși care ar fi ocupat „tronul Daciei mai târziu, la o dată neprecizată, situată între anii 70-60 î.e.n.”³ Indiferent de momentul în care Burebista ajunge rege al Daciei, semnificativă este, pentru noi, autoritatea pe care o dobândește asupra triburilor și uniunilor de triburi, ajungând să fie „cel dintâi și cel mai mare dintre regii Traciei”, care avea să făurească „o mare împărăție”.

¹ H. Daicoviciu, op. cit., p. 177-181.

² Strabon, Geografia, VII, 3, 11.

³ H. Daicoviciu, op. cit., p. 100-101.

De aceea, personalitatea regelui Burebista, dorința sa de a uni toate triburile geto-dace sub o singură conducere și capacitatea acestuia de a-și finaliza aspirațiile, reprezintă unul dintre factorii determinanți în formarea statului geto-dac.

Un al doilea factor care, potrivit unor opinii majoritare în istoriografia românească a favorizat constituirea statului geto-dac, îl reprezintă dezvoltarea economică. Teritoriul locuit de geto-daci era bogat, oferindu-le numeroase posibilități de exploatare. În primul rând, agricultura și creșterea animalelor continuă să fie ocupațiile de bază ale geto-dacilor¹, numai că din inventarul agricol face parte plugul cu brăzdar și cuțit de fier, a cărui folosință începe din secolul al III-lea î.Hr. și se generalizează între secolele II-I î.Hr.² De asemenea, sunt folosite seceri, securi, săpăligi, târnăcoape, greble, coase, cosoare pentru viticultură și pomicultură, toate fiind confecționate din fier, ceea ce permite nu numai o ușurare a muncii, dar și o creștere a productivității. Geto-dacii, ca și celelalte ramuri tracice, erau mari producători de cereale: seară, orz, oliv (seară albă)³, linte, bob, grâu, care recunoscut și apreciat de greci, făcea obiectul schimburilor comerciale⁴. În egală măsură, dacii erau renumiți cultivatori de viță-de-vie, iar „marea răspândire a amforelor locale stă mărturie și pentru practicarea unui comerț local de vinuri”⁵. În privința creșterii animalelor, oasele de porc, oaie, capră, bou și cal descoperite în mari cantități în urma săpăturilor arheologice, arată preocupări dominante, dar și o dezvoltare a acestei ocupații. Rasa de cai foarte iuți ai geților devenise cunoscută⁶. În plus, se pare că în Tracia în general exista un cult pentru cai⁷.

Pe de altă parte, în aceeași perioadă se dezvoltaseră și meșteșugurile. Din lâna oilor și din cânepă își făceau veșminte, cu toate că țesăturile fine și stofele scumpe pentru uzul nobililor și al curții regale erau importate. Perioada cuprinsă între secolul I î.Hr. și secolul I d.Hr. este considerată epoca de aur a prelucrării ceramicii. În primul rând că ceramica geto-dacică era lucrată în general cu roata. Pe lângă influențele străine privind procedeele tehnice de prelucrare a ceramicii, meșterii olari geto-daci au preluat și motive și forme ornamentale diferite de cele cunoscute până atunci. Motivelor geometrice și formelor specifice cum ar fi ceașca dacică, li se adaugă acum, sub influența ceramicii elenistice, vasele pictate cu motive animale și vegetale, vase imitând cupele grecești de tipul celor din Delos etc. În general, toată ceramica, datând din această perioadă, arată faptul că „meșterii olari din Dacia nu erau întru

¹ Acest fapt înlătură în egală măsură „ideea unei existențe nomade”; a se vedea *A. Ubicini*, *Les origines d'histoire Roumaine*, Paris, Ed. Ernest Leroux, 1886, p. 51.

² *D. Berciu*, op. cit., p. 19-20; *O. Drimba*, op. cit., p. 360.

³ *N.S. Derjavin*, *Istoria Bulgariei*, Ed. Academiei de Științe a U.R.S.S., Moscova, Leningrad, 1945, p. 53.

⁴ *Pliniu cel Bătrân*, *Istoria naturală*, în *Izvoare privind Istoria României*, vol. I, Ed. Academiei, București, p. 409.

⁵ *D. Berciu*, op. cit., p. 20.

⁶ „Herghețiile prinților sciți și geți erau renumite. Deșertul geților (Bugeacul actual) hrănea o rasă de cai de luptă robustă și viguroasă, care furniza exemplare excelente pentru cavaleria ușoară. Filip a ales 20.000 de iepe pe care le-a transportat în Macedonia pentru a răspândi speța”, în *A. Ubicini*, op. cit., p. 51-52.

⁷ *D. Berciu*, op. cit., p. 69-75.